

JOB

3-5

Jobs wanhoop en Elifaz' overtuiging dat lijden op schuld wijst.

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/job/3-5

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Jobs verlies en zijn trouwe reactie	3 min	4
2	De vrienden zien lijden als straf	2 min	6
3	Poëzie en de gedeelde theologie van de vrienden	3 min	6
4	God dienen zonder beloning	3 min	8
5	Wijsheid geeft geen universele garanties	3 min	9
6	Wijsheid als leidraad bij dagelijkse keuzes	2 min	11
7	Gods rechtvaardigheid en het hiernamaals	2 min	12
8	Jobs klacht en Paulus' tevredenheid	3 min	13
9	Jobs beperkte kracht en zijn band met God	2 min	15
10	Jobs geboortedag vervloekt: poëzie en Leviathan	3 min	16
11	De dood als rustplaats voor iedereen	2 min	18
12	Jobs doodsverlangen en Gods zeggenschap	2 min	19
13	Jobs angst en de Woord van Geloof-leer	2 min	20
14	Angst was niet de oorzaak van Jobs lijden	4 min	21

15	Lezing van Elifaz' eerste woorden in Job 4	3 min	23
16	Elifaz: van waardering naar beschuldiging	4 min	26
17	Goede raad die niet bij Jobs situatie past	4 min	28
18	Elifaz' geestverschijning en misleiding	5 min	30
19	God of Job schuldig verklaren	2 min	32
20	Elifaz verklaart alle lijden uit schuld	3 min	33
21	Eerst luisteren, dan raad geven	3 min	35
22	Elifaz belooft herstel bij terugkeer naar God	2 min	36
23	Gods tucht en bescherming verkeerd toegepast	2 min	38
	Om verder te lezen		39

1

Jobs verlies en zijn trouwe reactie

We gaan nu naar Job hoofdstuk 3. In de eerste twee hoofdstukken zien we dat hij zeven dagen lang met zijn vrienden zweeg. Daarvóór had hij aanvankelijk heel edel gereageerd op die golven van leed die hem overspoelden: het verlies van zijn vee, dat het vermogen van een man vormde. Het is alsof je al je geld op de aandelenmarkt hebt belegd, en de aandelenmarkt volledig instort, en je niets meer over hebt. Dat overkwam hem allemaal op één dag. Vervolgens verloor hij diezelfde dag alle tien zijn kinderen. Zelfs het verlies van één kind zou een man uit zijn evenwicht brengen. En dan al zijn kinderen, zijn hele nageslacht, op één dag verliezen, dezelfde dag waarop hij al zijn rijkdom verloor.

Deze berichten bereikten hem kort na elkaar. En blijkbaar verloor hij niet zo heel lang daarna ook zijn gezondheid. Hij werd niet zomaar ziek; hij kreeg een kwellende huidaandoening die voortdurend opvlamde en jeukte, en hij had ook pijn in zijn botten. Blijkbaar drong de aandoening dieper door dan alleen de huid. We weten niet precies welke aandoening het was, maar we weten dat de man er in alle opzichten ellendig aan toe was. Toch reageerde hij iedere keer dat hem iets overkwam heldhaftig.

De eerste keer, toen hij al zijn bezittingen verloor, zei hij:

En hij zei: Naakt ben ik uit de buik van mijn moeder gekomen en naakt zal ik daarheen terugkeren. De HEERE heeft gegeven en de HEERE heeft genomen; de Naam van de HEERE zij geloofd!

JOB 1:21

De tweede keer, toen hij zijn gezondheid verloor, zag zijn vrouw hem in zijn ellende en zei ze:

Toen zei zijn vrouw tegen hem: Houd je nog steeds vast aan je vroomheid? Zeg God vaarwel en sterf.

JOB 2:9

[Vertalersnoot: De Engelse vertaling die de spreker gebruikt, heeft hier ‘Vervloek God en sterf’. Daarop sluit zijn uitleg aan.]

Blijkbaar dachten ze dat hij God zou vervloeken, en dat God hem dan zou doden en hem als het ware uit zijn lijden zou verlossen. Ze dacht dat dat beslist beter zou zijn dan te lijden zoals hij toen leed. Hij zei tegen haar dat haar advies niet wijs was; het was dwaas:

Maar hij zei tegen haar: Je spreekt zoals één van de dwaze vrouwen spreekt. Zouden wij het goede wel van God ontvangen en zouden we het kwade niet ontvangen? In dit alles zondigde Job met zijn lippen niet.

JOB 2:10

In beide gevallen, in hoofdstuk 1 en 2, staat er:

In dit alles zondigde Job niet en schreef hij God niets ongerijmds toe.

JOB 1:22

Zijn reacties werden geprezen, en we kunnen begrijpen waarom. Het waren heel heldhaftige reacties.

2

De vrienden zien lijden als straf

Dan komen zijn drie vrienden in beeld. We weten niet waarop hun eerdere vriendschap berustte. Het is verbazingwekkend om te bedenken dat ze na deze ontmoeting nog vrienden zouden zijn, want ze beledigden hem. Maar het lijkt er wel op dat hij hen aan het einde vergaf en dat ze vrienden bleven. Deze mannen kwamen blijkbaar uit drie verschillende stammen, of zelfs uit verschillende landen, en hadden afgesproken om hem te komen opzoeken. Ze hadden over zijn rampspoed gehoord. Blijkbaar waren ze ervan uitgegaan dat het minder wenselijk was om hem één voor één te bezoeken dan om als een gezamenlijk gezelschap met hem te komen praten.

Ze waren het onderling allemaal grotendeels eens, zo blijkt. Dat komt pas naar voren wanneer ze beginnen te spreken, maar over één ding waren ze het allemaal eens. Dat was dat volgens de theologische orthodoxie van hun tijd alleen zondige mensen lijden, omdat God goed is en God niet zou toelaten dat een onschuldig mens lijdt wanneer hij dat niet verdient. Er is een rechtvaardige God in de hemel. Als er dus heel veel verdriet in het leven van een man is, moet hij dat op de een of andere manier verdienen. Hij moet iets heel ergs hebben gedaan, en dat is wat zijn vrienden geloven.

Blijkbaar hebben ze met elkaar gesproken voordat ze hem kwamen bezoeken. We zien dat ze hadden afgesproken om samen te komen, dus ze hadden contact gehad. Waarschijnlijk hadden ze hun bevindingen met elkaar vergeleken, misschien zelfs toespraken voorbereid. Want ze houden inderdaad toespraken, en de toespraken die ze houden zijn behoorlijk goed beredeneerde betogen. Ze worden ook in dichtvorm uitgesproken.

3

Poëzie en de gedeelde theologie van de vrienden

Als we aan poëzie denken, denken we misschien aan rijm, dat in het Engels het voornaamste kenmerk van poëzie is. In de Hebreeuwse poëzie is rijm geen belangrijk element. Wat belangrijk is, is het parallellisme van gedachten, de herhaling van

hetzelfde op twee verschillende manieren. Het vermogen van een man om iets op één manier te zeggen en hetzelfde op een andere manier te zeggen, en misschien zelfs hetzelfde nog op een derde of vierde manier. Soms bevat een dichtstrofe drie of vier parallelle delen. Maar dat was wat de mensen in het Midden-Oosten aangenaam in de oren klonk.

Voordat je met de cultuur vertrouwd raakt, is het eigenlijk moeilijk te weten wat zij aangenaam vinden klinken. Want het is moeilijk te weten waarom wij bepaalde dingen aangenaam vinden klinken. Waarom spreken bepaalde melodieën en opeenvolgingen van noten ons aan en andere niet? Waarom genieten we van bepaalde limericks en rijmen en gedichten, terwijl we er niet evenveel van zouden genieten als het gewoon proza was? Het is een gevoel voor schoonheid dat deels voortkomt uit onze culturele vorming. Door hun culturele vorming genoten zij ervan om dezelfde gedachte op twee of meer manieren verwoord te horen. Dat was het kenmerk van een dichterlijk man.

Deze mannen hielden poëtische toespraken, en Job ook. Het waren allemaal wijze mannen. Het waren allemaal mensen die we tegenwoordig filosofen zouden noemen, en het waren godsdienstige filosofen. Ze geloofden allemaal in God. Ze hadden allemaal dezelfde theologie. Ook Job. Ze geloven allemaal dat God rechtvaardig is en dat God soeverein is en dat God Degene is Die in Zijn voorzienigheid de mens zegeningen en rampen toebedeelt. Waarover ze het niet allemaal eens waren, was dat dit op de een of andere manier een aanklacht tegen Job opleverde, tegen zijn onschuld. Alleen Job wist dat hij geen verborgen zonden had. Alleen Job wist dat hij niets had gedaan om dit te verdienen. Zijn vrienden woonden ver weg. Ze wisten niet wat Job had gedaan. Ze zagen alleen het resultaat, en dus leidden ze uit hun theologische orthodoxie af dat dit wel een straf van God moest zijn voor iets wat hij had gedaan. Ze wisten alleen niet wat hij dan had gedaan. Hij zelf ook niet. Sterker nog, toen hij zijn vroegere gedrag naging, was hij er tamelijk zeker van dat hij heel zorgvuldig had

geleefd. Hij was heel gewetensvol geweest. Hij had alles gedaan wat hij altijd had gedaan, namelijk onberispelijk leven. De Bijbel zegt dat zelfs God dat over Job zei. God zei dat tegen de duivel. Hij zei:

De HEERE zei tegen de satan: Hebt u ook acht geslagen op Mijn dienaar Job? Want er is niemand op de aarde zoals hij, een vroom en oprecht man, hij is godvrezend en keert zich af van het kwaad.

JOB 1:8

4

God dienen zonder beloning

Zo was Job, en zo kende Job zichzelf ook. Dat was wat hem zo in verwarring bracht, want hij had altijd zo ongeveer dezelfde theologische opvatting gehad als zijn vrienden: als je lijdt, moet dat wel komen doordat je slecht bent. Dat was een sterke aansporing om het goede te doen. Maar was het de enige aansporing om het goede te doen? Dat is eigenlijk de vraag waar het boek Job om draait. Deed Job alleen het goede omdat er zegeningen aan verbonden waren? Dat was de vraag die de duivel bij God had opgeworpen. Hij zei:

Toen antwoordde de satan de HEERE en zei: Is het zonder reden dat Job God vreest? Hebt Ú niet voor hem en voor zijn huis en alles wat hij heeft, een beschutting gemaakt? Het werk van zijn handen hebt U gezegend en zijn vee breidt zich steeds verder uit in het land.

JOB 1:9-10

Misschien speelde dat voor een deel mee. Dat was de gedachte. Wijze mannen wisten dat je, als je wilt dat het goed gaat, God aan jouw kant moet houden. God aan jouw kant houden betekent dat je de juiste dingen doet. Maar wat als je de juiste dingen doet en geen beloning krijgt? Wat als je de juiste dingen doet en alles misgaat? Is er dan nog steeds reden om God te dienen? Dat is de vraag. Zou iemand God dienen als er geen

beloningen waren? Zou je christen zijn als er geen hemel of hel was? Iedere christen moet zichzelf dat afvragen, want het is niet zo dat er geen hemel of hel is. Die zijn er wel. Maar als die er niet waren, zou je dan nog redenen zien om God te dienen?

De Bijbel geeft aan dat je die zou moeten zien, omdat God het waard is. Daar gaat het om. Je dient God omdat Hij het waard is om gediend te worden. Je dient God omdat Hij goed is, en het juist is om te doen wat recht is in de ogen van je Schepper. Dat is de reden om God te dienen. Ja, uiteindelijk zijn er beloningen en straffen, maar zijn die werkelijk de enige reden waarom we God dienen?

Dat was de vraag die over Job werd opgeworpen, en dat is wat we door Jobs beproevingen heen te weten komen. Hij had God gediend in voorspoed. Hij had God gediend toen hij gezond was. God had hem gezegend, en nu bleef hij God dienen en God trouw, ook al had God die dingen weggenomen. Maar hij deed dat met een verward gemoed, omdat het niet strookte met zijn theologische veronderstellingen, en ook niet met die van zijn vrienden.

Job beseftte dat dit alle denkkaders veranderde, dat deze ervaring een oude orthodoxie ter discussie stelde en dat hij opnieuw moest nadenken over wat hij ooit had gedacht over de manier waarop God de dingen aan de mens toebedeelt. Maar zijn vrienden voelden zich niet genoodzaakt daar opnieuw over na te denken, want voor zover zij wisten, paste dit misschien wel binnen hun orthodoxie. Job was misschien zondig, en waarschijnlijk was hij dat ook. Alleen Job en God wisten of dat waar was of niet, maar zijn vrienden wisten dat niet. Dus voelden ze zich niet genoodzaakt te veranderen of hun theologie te heroverwegen. Job wist meer dan zij, namelijk dat hij zelf onschuldig was. Daarom moest hij zijn theologie wel heroverwegen, en dat doet hij ook.

5

Wijsheid geeft geen universele garanties

Dit is een interessant boek. Het is een uitdagend boek. Het behandelt de vraag hoe God Zijn weldaden en dergelijke toebedeelt niet op een simplistische manier. Toch maakt het deel uit van de wijsheidsliteratuur van Israël. In andere wijsheidsliteratuur, zoals

Spreuken en Psalmen en Prediker, vind je wel dezelfde stellingen bevestigd die Jobs vrienden bevestigen. Dat is helemaal niet ongebruikelijk. Neem een psalm als Psalm 37, die in wezen zegt:

De rechtvaardigen zullen worden beloond en de goddelozen zullen van de aarde worden uitgeroeid.

PSALMEN 37

Ik ben jong geweest, ik ben ook oud geworden, maar ik heb de rechtvaardige nooit verlaten gezien, of zijn nageslacht op zoek naar brood.

PSALMEN 37:25

Maar zijn er ooit rechtvaardige mensen geweest die verlaten leken, die om hun brood lijken te moeten bedelen? Ik heb ze ook niet gezien, maar dat betekent niet dat ze nooit hebben bestaan. Het punt is dat de wijsheidsliteratuur van Israël deze stellingen heel algemeen formuleert, op een manier die universeel lijkt te gelden. Maar wat ze eigenlijk zeggen, is dat de dingen in het leven doorgaans zo verlopen. Er zijn bepaalde tendensen, er zijn bepaalde verbanden tussen oorzaak en gevolg waarop je over het algemeen kunt rekenen. Als je dus bepaalde gevolgen wilt, zou je er verstandig aan doen die op deze manier na te streven in plaats van op een andere manier.

Wil je rijk worden, dan moet je ijverig zijn en werken, want:

De hand van de vlijtigen zal heersen, maar bedrog leidt tot herendienst.

SPREUKEN 12:24

Wil je arm worden? Dan moet je gewoon lui zijn, want:

Wie met een bedrieglijke hand werkt, wordt arm, maar de hand van de vlijtigen maakt rijk.

SPREUKEN 10:4

[Vertalersnoot: De spreker geeft hier de gedachte weer dat luiheid tot armoede leidt. De aangehaalde Nederlandse tekst spreekt van een ‘bedrieglijke hand’.]

Dat zijn de dingen die de wijsheidsliteratuur zegt. Maar er zijn uitzonderingen. Er zijn luie mensen die een fortuin erven, en er zijn ijverige mensen van wie de oogst mislukt. De wijsheidsliteratuur vertelt ons dus wat over het algemeen waar is en wat over het algemeen uitstekende raad is. Als je een bepaald resultaat wilt, dan is dit wat je moet doen. Hun theologie beperkte Gods voorzienigheid tot dit kleine denkkader. Ze hadden nooit overwogen dat God soeverein is en vrij om iets anders te doen als Hij dat wil.

Het boek Job is bijna een correctie op de verkeerde benadering van wijsheidsliteratuur. Want christenen vatten de Spreuken of sommige beloften in de Psalmen vaak op als profetieën of goddelijke beloften, alsof het universele garanties zijn. Precies zo gingen Jobs vrienden met dat soort zaken om. Iedereen weet dat die dingen over het algemeen waar zijn, maar Jobs vrienden dachten dat ze zonder uitzondering waar waren. Het boek Job vertelt ons dat dit geen veilige aanname is. Deze dingen die over het algemeen waar zijn, zijn niet altijd zonder uitzondering waar. God kan buiten dat kader treden en iets anders doen.

6

Wijsheid als leidraad bij dagelijkse keuzes

In zekere zin geeft het boek Job, en het zien van de fout die Jobs raadgevers maken, ons een kader om Spreuken en Prediker en de andere wijsheidsliteratuur te lezen. Daardoor herkennen we dat wijsheid het ene is en beloften van God iets anders zijn. Toch is wijsheid heel belangrijk, omdat ze een van de manieren is, waarschijnlijk de voornaamste manier, waarop Gods wil ons in het dagelijks leven bekend wordt. Wat is de verstandige keuze die je kunt maken?

We maken voortdurend keuzes over wat we kopen, hoe we reizen en wat we aantrekken wanneer we naar buiten gaan. We bidden daar niet elke keer over. ‘Moet ik vandaag mijn jas aantrekken of niet? Het ziet er koud uit; ik trek mijn jas aan.’ Dat is wijsheid. Wijsheid is waarschijnlijk bij negenennegentig procent van al onze beslissingen het voornaamste dat ons leidt. Want bij de meeste dingen hebben we geen bijzondere leiding nodig. We hebben geen profetie van God nodig over de vraag of we

cornflakes of hotdogs moeten eten als ontbijt. Ik weet niet zeker of het ene verstandiger is dan het andere, maar het punt is dat we daarover geen beslissingen nemen op basis van bijzondere openbaring. We doen het op basis van wat op dat moment bij onze behoefte lijkt te passen. Dat is wijsheid.

Wijsheid heeft dus haar plaats, en het boek Job helpt ons te zien wat die plaats is. Het is een beperkte plaats, al is het een belangrijke plaats. We kunnen niet zonder wijsheid leven, maar we kunnen niet aannemen dat de regels die wij als de regels van wijsheid beschouwen zo star zijn dat God er op de een of andere manier aan gebonden is en niet iets onverwachts kan doen.

7

Gods rechtvaardigheid en het hiernamaals

Nu kan God niets doen wat buiten Zijn karakter valt. God kan niet in strijd handelen met Zichzelf, met Zijn eigen karakter. Daarom kan God nooit iets doen wat werkelijk onrechtvaardig is. Dat is hier het probleem. God is rechtvaardig en Hij kan niet onrechtvaardig zijn. Toch lijkt het Job en zijn vrienden onrechtvaardig als God een man laat lijden die goed is geweest.

Wij weten dat God rechtvaardig is en dat Hij uiteindelijk alles vergeldt. Zij wisten niet wat wij weten over het hiernamaals. Ze wisten niet van de oordeelsdag. Ze wisten niet dat er bij de opstanding een vergelding is. Die dingen waren in die vroege tijd nog niet geopenbaard. Job is waarschijnlijk het Bijbelboek dat het vroegst geschreven is. Daarom hadden Job en zijn vrienden geen Bijbel om te lezen. Ze wisten niet van eeuwig leven. Ze wisten niet van beloningen na de dood. Wij weten dat omdat Jezus ons die dingen heeft geleerd. In het Nieuwe Testament lezen we:

maar nu is geopenbaard door de verschijning van onze Zaligmaker, Jezus Christus, Die de dood tenietgedaan heeft, en het leven en de onvergankelijkheid aan het licht gebracht door het Evangelie,

2 TIMOTHEÛS 1:10

Vóór die tijd was onsterfelijkheid niet aan het licht gebracht. Het was waar, maar het was nooit aan het licht gebracht. Mensen hadden het nooit gezien.

Daarom moesten ze gissen: ‘Hoe kan God rechtvaardig zijn als ik goed leef en mij alleen maar slechte dingen overkomen?’ Nu weten wij dat er een antwoord is. En dat antwoord is dat God na dit leven een eeuwigheid heeft waarin Hij alles kan vereffenen, alles recht kan zetten en de balans kan opmaken. God is rechtvaardig. Maar omdat zij dat niet wisten, omdat ze niet wisten van die andere mogelijkheden die God heeft, moesten ze proberen God in het kleine kader te passen van wat hun filosofie toeliet. En dat is een fout.

8

Jobs klacht en Paulus’ tevredenheid

Job en zijn vrienden zwijgen nu zeven dagen lang. Zijn vrienden leven erg met hem mee. Ze jammeren wanneer ze zien in welke toestand hij verkeert. Ze zijn met stomheid geslagen en tonen veel geduld en medeleven. Ze gaan zeven dagen lang samen met hem in de rouw. Maar Job is zelf degene die het zwijgen verbreekt. Deze mannen hadden hun toespraken voor Job misschien al klaar, maar ze hadden genoeg inlevingsvermogen om er niet te vroeg mee te komen. Zodra Job spreekt, hebben ze het gevoel: ‘Goed, het is tijd om het gesprek op gang te brengen.’

Wanneer Job spreekt, bestaat dit hele derde hoofdstuk er in wezen alleen maar uit dat Job de dag vervloekt waarop hij geboren is. Wat de duivel wilde, was dat Job God zou vervloeken. De duivel had tegen God gezegd:

Maar steek toch Uw hand uit en tref alles wat hij heeft.
Voorwaar, hij zal U in Uw aangezicht vaarwel zeggen.

JOB 1:11

[Vertalersnoot: De spreker gebruikt hier een Engelse weergave met ‘U in Uw aangezicht vervloeken’. Daarop berust de verbinding met het vervloeken van Jobs geboortedag.]

Dat is waar hij op hoopt. Job heeft God nooit vervloekt, maar hij heeft wel de dag vervloekt waarop hij geboren is. We zouden kunnen zeggen: “Nou, dat komt gevaarlijk dicht bij het vervloeken van God, want de dag waarop je geboren bent, is door God bepaald. In zekere zin klaag je over Gods voorzienigheid.” Maar blijkbaar is klagen over je omstandigheden in Gods ogen niet hetzelfde als God vervloeken. Het is mogelijk Gods voorzienigheid zo goed te begrijpen dat we beseffen dat we niet eens zouden moeten zeuren over wat ons door Zijn voorzienigheid overkomt, over de dingen die God heeft gedaan. Als ons lot in het leven ons niet bevalt, moeten we het aanvaarden. Paulus zei:

Niet dat ik dit zeg vanwege gebrek, want ik heb geleerd tevreden te zijn in de omstandigheden waarin ik verkeer. En ik weet wat het is vernederd te worden, ik weet ook wat het is overvloed te hebben; in elk opzicht en in alles ben ik ingewijd, zowel in verzadigd te zijn als in honger te lijden, zowel in overvloed te hebben als in gebrek te lijden.

FILIPPENZEN 4:11-12

Dat staat natuurlijk in Filippenzen hoofdstuk 4, waarmee je naar ik aanneem bekend bent. Maar laat ik het je laten zien, want Paulus maakt duidelijk dat hij geen enkele reden ziet om te zeuren over wat God hem heeft toebedeeld. Hij zei in Filippenzen 4, de verzen 11, 12 en 13:

Niet dat ik dit zeg vanwege gebrek, want ik heb geleerd tevreden te zijn in de omstandigheden waarin ik verkeer. En ik weet wat het is vernederd te worden, ik weet ook wat het is overvloed te hebben; in elk opzicht en in alles ben ik ingewijd, zowel in verzadigd te zijn als in honger te lijden, zowel in overvloed te hebben als in gebrek te lijden. Alle dingen kan ik aan door Christus, Die mij kracht geeft.

FILIPPENZEN 4:11-13

Dat betekent: ik weet hoe het is om tot niets teruggebracht te worden.

Dat betekent: ik weet hoe het is om met grote overvloed gezegend te worden.

9

Jobs beperkte kracht en zijn band met God

Misschien had Paulus hier een voordeel dat Job niet had. Job kende Christus niet. Door Christus, Die mij kracht geeft, kan ik elke soort beproeving ondergaan en die aanvaarden. Niet door mijn eigen kracht, maar door de kracht die Christus geeft. Job was zo ongeveer op zijn eigen kracht aangewezen, en zijn kracht was groot. Die was niet oneindig, en daarom bereikte hij wel een breekpunt.

In hoofdstuk 6, vers 12, zegt Job:

Is mijn kracht soms de kracht van stenen? Is mijn vlees soms van brons?

JOB 6:12

Met andere woorden: hoeveel ellende denken jullie dat ik kan verdragen? Hij zegt dit eigenlijk als antwoord op een van zijn vrienden, Elifaz, die Job ervan is gaan beschuldigen dat hij iets verkeerd heeft gedaan waardoor hij deze rampen verdient. Job zegt: “Luister, ik heb de ene ramp na de andere meegemaakt. Nu moet ik ook nog de ramp meemaken dat jij me vals beschuldigt. Hoeveel denk je dat ik kan verdragen?”

Zijn kracht was niet de kracht van stenen. Hij was een mens. Hij was geen volmaakt mens in de zin dat hij alles kon verdragen zonder te klagen, maar hij was een volmaakt mens in de zin dat hij ernaar streefde God in alles te gehoorzamen. Hij legde al zijn zaken aan God voor. Zelfs te midden van dit alles bleef hij op God zien. Zijn vrienden praten over God, maar Job praat in zijn toespraken voortdurend tegen God. In Jobs toespraken komt vaak “U” voor, gericht tot God.

‘U Die over de mensen waakt.’ Zo noemt hij God.

Job heeft het dus in elk geval niet opgegeven om met God te praten of te proberen zijn relatie met God in stand te houden. Zijn vrienden spreken over God in de derde persoon, alsof Hij iemand is over Wie ze een theologisch standpunt hebben. Job heeft

een relatie met God, en daar klaagt hij over. Job raakt over die relatie in verwarring doordat God met hem omgaat op manieren die niet bij Hem lijken te passen, manieren die op het eerste gezicht onrechtvaardig lijken.

10

Jobs geboortedag vervloekt: poëzie en Leviathan

Hoofdstuk 3, vers 1:

Daarna opende Job zijn mond en vervloekte zijn geboorte dag.

JOB 3:1

Om een aantal redenen zou het niet zinvol zijn om elk vers van commentaar te voorzien. Om te beginnen zou commentaar niet bij elk vers iets opleveren. Het grootste deel van de poëzie is impressionistisch. Ze is er om een indruk te geven, om een gevoel uit te drukken, veeleer dan om een of andere les of informatie over te brengen. Als leraar heb ik de neiging om elk vers van commentaar te willen voorzien, maar dan gaat de betekenis van het geheel verloren. In deze poëzie draait het om gevoel. Het draait niet om analyse, al zullen sommige dingen ons ontgaan als we niet begrijpen waar hij het over heeft.

Als hij het erover heeft dat die dag donker moet zijn, dat die niet aan de kalender moet worden toegevoegd omdat die dag de moederschoot niet heeft toegesloten, dan doet me dat zeker denken aan die hit uit de jaren zestig: 'Maandag, maandag, die dag kun je niet vertrouwen.' 'Maandag, maandag, waarom heb je me niet gewaarschuwd dat mijn vriendin me op die dag zou verlaten?' Alsof de dag op de een of andere manier verantwoordelijk was omdat er op die dag iets ergs gebeurde. De dag de schuld geven is poëtisch. Iedereen weet dat die dag daar geen enkele verantwoordelijkheid voor droeg. Maar de bedoeling is eenvoudig om je woede te uiten, je teleurstelling dat die dag ooit is aangebroken. Hij wenst dat die nooit was aangebroken. Hij wenst dat die dag de deuren van de moederschoot had gesloten en hem niet naar buiten had laten komen. Ook dit is poëtisch bedoeld, niet letterlijk. Hij wilde niet dat zijn moeder de rest van

haar leven een rottend, dood kind in haar schoot zou hebben. Hij moest er natuurlijk uit komen. Hij geeft uiting aan zijn zielenpijn en gebruikt daarbij impressionistische taal, zoals in alle toespraken gebeurt.

Eén ding waar misschien iets over gezegd moet worden, is vers 8. Hij zegt:

Laten zij die de dag verwensen, hem vervloeken, die klaar staan om de Leviathan te wekken.

JOB 3:8

Er staan in het Hebreeuws van dit vers verschillende woorden waarvan de betekenis onduidelijk is. Uitleggers zijn dan ook met heel uiteenlopende mogelijke vertalingen gekomen. Sommigen denken dat hij naar bezweerders verwijst. Bedenk dat Job in een heidense wereld leeft en dat hij de enige werkelijk godvruchtige man in die wereld is. Hij kent mensen die bezweerders, tovenaars enzovoort zijn.

Wanneer hij spreekt over het vervloeken van de dag, lijkt hij een beroep te doen op mensen die dingen met vervloeking treffen, onder wie degenen die Leviathan zouden opwekken. Blijkbaar was deze Leviathan een monsterachtig wezen dat de mensen in de oudheid angst aanjoeg, want verderop, in hoofdstuk 41, krijgen we een beschrijving van Leviathan. Omdat ze Leviathan niet met wapens en dergelijke konden bedwingen, waren er tovenaars die probeerden om... Het Hebreeuwse woord dat daar met 'opwekken' is vertaald, zou ook met 'temmen' of 'beheersen' vertaald kunnen worden. Hij verwijst naar mensen die er blijkbaar een gewoonte van maakten om de angstaanjagende dingen in de natuur met vervloeking en dergelijke te proberen te beheersen. Hij zegt:

Laat die mensen dan meteen ook de dag vervloeken waarop ik geboren ben.

Dat staat in de opsomming van het kwaad dat hij die dag toewenst.

11

De dood als rustplaats voor iedereen

Dan verandert hij in vers 11 een beetje van richting en zegt:

Waarom mocht ik niet als klein kind sterven, of zelfs al in de moederschoot?

JOB 3:11

Hij zegt:

Waarom ben ik niet van de baarmoeder af gestorven, en heb ik de geest niet gegeven toen ik uit de buik naar buiten kwam? Waarom zijn de knieën mij tegemoetgekomen, en waarom waren er borsten, zodat ik kon zuigen? Want dan zou ik nu neerliggen en stil zijn; ik zou slapen, dan zou ik rust hebben,

JOB 3:11-13

Dat betekent: 'Als ik doodgeboren was, zou ik nu rust hebben. Dan zou ik niet lijden zoals ik nu lijd.'

samen met de koningen en raadsheren van de aarde, die voor zichzelf puinhopen opbouwden;

JOB 3:14

Geen enkele koning heeft ooit ruïnes voor zichzelf gebouwd. Wat hij bedoelt, is: 'Die koninkrijken bouwden die nu ruïnes zijn.' Zelfs in zijn vroege tijd konden ze de ruïnes van eerdere wereldrijken zien. Welke wereldrijken, dat weet ik niet. Misschien dat van Nimrod en van anderen vóór hem. Maar waar het om gaat, is dat er koningen zijn die grote wereldrijken voor zichzelf hebben gebouwd, die nu ruïnes zijn. Die mannen die deze ruïnes voor zichzelf hebben gebouwd, zijn dood. Ze zijn in Sheol, en ik zou bij hen zijn. Ik zou in het gezelschap van belangrijke mensen zijn. Allemaal dood, allemaal

zonder ons van elkaars aanwezigheid bewust te zijn, natuurlijk. In wezen zegt hij: 'In plaats van op deze ashoop te zitten, zou ik bij vorsten zijn die gestorven en heengegaan zijn.'

of met de vorsten die goud hadden, die hun huizen met zilver vulden. Of ik zou er, als een verborgen misgeboorte, niet zijn; als de kleine kinderen die het licht niet gezien hebben. Daar houden de goddelozen op met woelen, en zij van wie de kracht is uitgeput, rusten daar uit.

JOB 3:15-17

En daar, waarmee hij bedoelt: in de dood,

Gevangenen hebben daar met elkaar rust; zij horen de stem van de slavendrijver niet. De kleine en de grote zijn daar samen; en de slaaf is er vrij van zijn heer. Waarom geeft God aan een ellendige het levens licht, en het leven aan bitter bedroefden van ziel? Zij verlangen naar de dood, maar hij is er niet; zij speuren ernaar, meer dan naar verborgen schatten.

JOB 3:18-21

12

Jobs doodsverlangen en Gods zeggenschap

Dit is echt een vraag die mensen die lijden vaak stellen: 'Waarom moet ik blijven leven? Is dat echt nodig? Het leven is zo pijnlijk. Het zou minder pijnlijk zijn om gewoon te zeggen dat het hiermee afgelopen is, om eruit te stappen, de stekker eruit te trekken en op te houden met leven.' Soms lijkt het bijna oneerlijk, een extra oneerlijkheid van God, dat Hij je, als je eenmaal ellendig bent, nog langer laat doorleven terwijl je zo naar de dood verlangt.

Als je dat nooit hebt meegemaakt — en jonge mensen zijn, denk ik, vaak nog nooit ook maar in de buurt van dat punt gekomen... Ik weet nog dat ik, toen ik jong was, dingen zoals de Psalmen las. Die zeiden me niet zoveel. Job zei me niet zoveel. Het was allemaal theoretisch. Je wordt ouder en je maakt allerlei dingen mee. En als je een paar echt ernstige crises, ernstig lijden hebt doorgemaakt, begin je deze gevoelens te begrijpen. Je denkt: 'Dat is waar. Waarom laat God je niet gewoon sterven als je zegt: "Goed, God, voor mij is het genoeg"?''

Maar dat is nu juist het punt: het is niet aan ons om te beslissen wanneer we sterven. Daarom is zelfmoord verkeerd, omdat God het niet aan ons overlaat wanneer we sterven. Mensen die zelfmoord plegen, komen op het punt waar hij het hier over heeft. Ze gaan alleen een stap verder dan hij. Ze willen sterven. Ze zijn diep ongelukkig. Ze denken dat ze het niet langer aankunnen. Job voelde zich net zo, maar hij vond niet dat hij de vrijheid had om zichzelf van het leven te beroven. Daarmee zou hij zich mengen in iets waarover alleen God mag beslissen. En hij vraagt zich af waarom God hem niet de gunst bewijst hem te doden.

Zij zijn blij, tot jubelens toe, zij zijn vrolijk, als ze het graf vinden. Waarom geeft Hij het levenslicht aan een man voor wie zijn eigen weg verborgen is, en voor wie God de weg verspert? Want in plaats van mijn brood komt mijn zuchten, en mijn jammerklachten worden uitgegoten als water. Want wat mij angst aanjoeg, is tot mij gekomen; dat waarvoor ik beducht was, is mij overkomen. Ik ben niet gerust en ik ben niet stil, ik heb geen rust, er is onrust gekomen.

JOB 3:22-26

13

Jobs angst en de Woord van Geloof-leer

Ik moet iets zeggen over vers 25, want sommigen hebben dit gebruikt om te suggereren dat dit verklaart waarom deze dingen Job overkwamen. Vooral degenen die vinden dat iemand zulke rampen zal ontlopen als hij genoeg geloof heeft, dat daar garanties voor

zijn. Ze denken precies wat Jobs raadgevers dachten: als je het juiste doet, zal het je goed gaan, en als je het verkeerde doet, zal het je niet goed gaan. Dat is precies Jobs theologie. Dat is precies de theologie van wat de Woord van Geloof-theologie wordt genoemd. Het verschil is dat ze een andere kijk hebben op wat je goed of verkeerd moet doen.

Waarschijnlijk dachten Jobs raadgevers dat moorden, de armen onderdrukken, overspel plegen en dat soort dingen de verkeerde dingen waren om te doen. Dat zijn zeker verkeerde dingen om te doen. Voor de Woord van Geloof-beweging is bang zijn het verkeerde om te doen. Twijfelen is het verkeerde om te doen. Je zorgen maken is het verkeerde om te doen. Het verkeerde is een gebrek aan geloof hebben, of negatief geloof hebben. Ze zeggen dat je altijd gezond zult zijn als je positief geloof hebt. Je zult altijd welvarend zijn. Alleen als je zondigt door negatief geloof te hebben, haal je deze dingen over je heen. Ze zeggen dat je zult krijgen wat je belijdt. Je zult krijgen wat je zegt. Je zult krijgen wat je gelooft. Dat is hun leer.

Wanneer ze bij het boek Job komen, hebben ze heel grote problemen. Job is namelijk heel duidelijk geen slecht mens, en toch maakt hij al die dingen mee waarvan de mensen van de Woord van Geloof-beweging zeggen dat wij ze niet zouden moeten meemaken. Ze kijken en ze zoeken en ze pluizen het boek uit, op zoek naar een verklaring, en hier vinden ze die. In hoofdstuk 3, vers 25, zegt Job:

Waar ik zo bang voor was, is me overkomen.

Ze zeggen: 'Aha, we hebben het gevonden. Het overkwam hem omdat hij bang was. Het overkwam hem omdat hij negatief geloof had. Nu begrijpen we het. Dat verklaart alles.'

14

Angst was niet de oorzaak van Jobs lijden

Maar het doel van het boek Job is om te zeggen dat niet alles verklaard kan worden. Er is niet altijd een reden. Als we zeggen dat deze dingen Job overkwamen omdat hij bang was, dan zegt hij dat beslist niet. Hij zegt dat de dingen waar hij bang voor was, hem zijn overkomen. Dat wil niet zeggen dat ze kwamen omdat hij er bang voor was. Maar God heeft Zelf gezegd dat Hij deze dingen zonder reden over Job heeft gebracht.

Weet je dat nog? Dat staat in hoofdstuk 2, vers 3, wanneer de duivel terugkomt nadat de eerste golf beproevingen over Job is gebracht, en de duivel hem nog een keer wil treffen.

De Heere zei tegen satan in hoofdstuk 2, vers 3 — en hier voegt de spreker ironisch toe: ‘hoewel hij wel problemen met zijn geloof heeft’. Nee, dat zegt God helemaal niet. Hij weet niets wat Hij tegen Job kan inbrengen. De tekst luidt:

De HEERE zei tegen de satan: Hebt u ook acht geslagen op Mijn dienaar Job? Want er is niemand op de aarde zoals hij, een vroom en oprecht man, hij is godvrezend en keert zich af van het kwaad. Hij houdt nog steeds vast aan zijn vroomheid, hoewel u Mij tegen hem opgezet hebt om hem zonder reden te verslinden.

JOB 2:3

Met andere woorden:

En nog steeds blijft hij eerlijk en oprecht, hoewel jij Me tegen hem hebt opgezet om hem zonder reden kapot te maken.

Deze dingen overkwamen Job zonder dat er in Job enige aanleiding voor was. Het was eenvoudig Gods keuze om hem deze beproevingen te sturen, maar er lag geen enkele aanleiding in Job. Het kwam dus beslist niet doordat hij een gebrek aan geloof had. Deze redenering gaat niet op. Sterker nog, als iemand beweert dat deze dingen Job overkwamen omdat hij er bang voor was, en dat dit de universele regel van het heelal is, hoe komt het dan dat het niet waar is? Ben je nooit bang geweest voor iets wat niet gebeurde? Ik ben voor veel dingen bang geweest die nooit gebeurd zijn. Daarom is je zorgen maken zo'n verspilling van energie en zo verkeerd, omdat het eigenlijk niets verandert. Het zorgt er niet voor dat er slechte dingen gebeuren. Het voorkomt niet dat er slechte dingen gebeuren. Je zorgen maken staat gewoon los van de feitelijke gebeurtenissen zelf.

Als je je ergens zorgen over maakt en het gebeurt niet, wat bijna altijd het geval is — de meeste dingen waarover we ons zorgen maken gebeuren uiteindelijk niet — dan hebben we natuurlijk onnodig veel emotionele energie verspild. Als we ons ergens zorgen over maken en het gebeurt wel, dan merken we dat ons zorgen maken het niet

heeft voorkomen. Dus was het hoe dan ook verspilde energie. Je zorgen maken heeft gewoon geen zin, en Jezus leerde dat we ons geen zorgen moeten maken. De Bijbel zegt ons dat we niet moeten vrezen. We moeten zeker niet angstig en bezorgd door het leven gaan, maar er zijn dingen waarvoor we bang zouden worden als we erover nadachten. Als je je voorstelde dat al je kinderen samen bij een ongeluk omkwamen, zou dat dan geen angstaanjagende beelden bij je oproepen? Wat Job zegt is niet: ‘Omdat ik bang was voor deze dingen, zijn ze gebeurd’, maar: ‘De dingen die mij zijn overkomen, zijn niet de dingen die ik zou hebben verwacht of gewenst. Het zijn de dingen waarvoor ik bang was, de dingen die ik het allerm minst had gewild, de dingen waarvan alleen al de gedachte me met angst zou vervullen.’ Hij heeft het eenvoudig over de negatieve aard van de dingen die hij heeft meegemaakt. Hij probeert geen verband te leggen tussen zijn angst en de afloop.

15

Lezing van Elifaz' eerste woorden in Job 4

Nu krijgen we eindelijk een van zijn vrienden te horen, in hoofdstuk 4. Elifaz is twee hoofdstukken lang aan het woord. Ik ga telkens minstens één hoofdstuk lezen zonder veel commentaar, zodat we snel genoeg door de stof heen kunnen gaan. Daarna ga ik terug en geef ik commentaar waar dat naar mijn idee misschien nuttig zou zijn.

[Vertalersnoot: In Job 4:17 heeft de Engelse vertaling die de spreker gebruikt ‘rechtvaardiger dan God’ en ‘reiner dan zijn Maker’. De Nederlandse tekst hieronder heeft ‘rechtvaardig tegenover God’ en ‘rein voor zijn Maker’. De spreker gaat in zijn

uitleg uit van de Engelse vergelijking.]

Toen antwoordde Elifaz, de Temaniet, en zei: Als wij een woord tot jou trachten te richten, bezwijk je dan? Echter, wie zou nu zijn woorden kunnen inhouden? Zie, je hebt velen onderwezen, en je hebt slappe handen versterkt. Je woorden hebben degene die struikelde, opgericht, en de knikkende knieën heb je sterk gemaakt. Maar nu overkomt het jezelf, en je bezwijkt; het treft je, en je wordt door schrik overmand. Is je vrezen van God dan niet je verwachting, de oprechtheid van je wegen je hoop? Denk er toch aan: wie is ooit als onschuldige omgekomen, en waar zijn er ooit oprechten uitgeroeid? Maar zoals ik gezien heb: zij die onrecht ploegen en moeite zaaien, oogsten dat ook. Door de adem van God komen zij om, en door het blazen van Zijn neus worden zij vernietigd. Het gebrul van de leeuw, de stem van de felle leeuw, maar de tanden van de jonge leeuwen worden gebroken. De leeuw komt om, omdat er geen prooi is, en de welpen van een leeuwin worden verspreid. Verder, er is in het geheim een woord tot mij gebracht; mijn oor heeft er een fluistering van opgevangen, in de beangstigende gedachten van de visioenen in de nacht, als een diepe slaap op de mensen valt. Angst en huiver kwamen over mij, en zij joegen de veelheid van mijn beenderen angst aan. Een geest trok aan mijn gezicht voorbij; hij deed het haar van mijn lichaam te berge rijzen. Hij bleef staan, maar ik herkende zijn gedaante niet; er was een gestalte voor mijn ogen. Er was stilte, en toen hoorde ik een stem, die zei: Zou een sterveling rechtvaardig zijn tegenover God? Zou een man rein zijn voor zijn Maker? Zie, zelfs Zijn dienaren vertrouwt Hij niet, en Zijn engelen legt Hij dwaling ten laste. Hoeveel te meer dan mensen, die in lemen huizen wonen,

waarvan het fundament in het stof is? Zij worden nog eerder verbrijzeld dan een mot. Van de morgen tot de avond worden zij verpletterd; onopgemerkt komen zij voor altijd om. Hun tentkoord wordt bij hen losgetrokken; zij sterven, maar niet in wijsheid.

JOB 4:1-21

16

Elifaz: van waardering naar beschuldiging

Elifaz is hier nog niet uitgesproken, maar laten we eens kijken naar wat hij tot nu toe heeft gezegd. In de eerste zes verzen prijst hij Job eigenlijk om zijn vroegere gedrag. Job kan deze woorden maar beter goed vasthouden, want hierna zal hij van geen van zijn vrienden meer iets positiefs te horen krijgen. Er is hier een beetje medeleven, misschien wel veel. Wie zou er geen medeleven hebben met een man die zo veel verdriet heeft? En ze weten nog niet dat Job zich tegen hun raad zal verzetten.

Hun raad is: 'Erken dat je hier iets slechts hebt gedaan, zodat God het voor je kan oplossen.' En dat gaat hij niet erkennen, omdat het niet waar is. Ze weten niet dat hij zich zo zal verzetten en zo koppig zal zijn, dus hebben ze duidelijk wat meer mededogen. Als ze merken dat hij niet bereid is aan hun suggesties toe te geven, worden ze boos op hem. Zoals ik al zei, ze zeggen daarna nooit meer iets positiefs.

Sterker nog, Elifaz zelf ontkent in zijn derde toespraak uiteindelijk alles wat hij in deze eerste zes verzen heeft gezegd. Hij zegt:

Aan de vermoeide gaf je geen water te drinken, en je hebt de hongerige brood onthouden. Maar was er een man met macht, voor hem was het land, en een aanzienlijk persoon woonde er. Weduwen heb je met lege handen weggestuurd, en de armen van de wezen werden verbrijzeld.

JOB 22:7-9

en dat was niet waar. Maar deze mannen raken zo geërgerd dat ze onzin beginnen te spreken. Het is interessant, want het waren wijze mannen en wat ze zeiden klinkt aanvankelijk verstandig. Maar ze verliezen elk contact met de werkelijkheid, omdat ze zo geërgerd raken door Job. En ze ergeren zich aan hem omdat hij vasthoudt aan de waarheid. De waarheid strookt niet met hun theologie. Dat is wat hen zo ergert. Ze vinden het belangrijker om hun theologie overeind te houden dan om zich om een lijdende vriend te bekommeren. Dat is volgens mij hun voornaamste fout.

In vers 2 vraagt hij toestemming om te spreken. Hij zegt:

Ik besef dat je veel verdriet hebt. Zou dit je nog meer stress bezorgen? Zou het je te veel worden als iemand je wat suggesties doet? Ik wil vooropstellen dat je een heel goed mens bent geweest. Je hebt veel mensen geholpen. Je hebt altijd heel netjes geleefd. En als anderen het moeilijk hadden, misschien net zoals jij het nu moeilijk hebt, was jij hun steun. Je hielp hen, je gaf hun raad, je sprak hun moed in. Maar nu maak je dit zelf mee en ben je van streek en uitgeput.

Ik weet niet of Elifaz hem bekritiseert omdat hij er zo door verontrust en afgemat is. Het klinkt bijna alsof hij zegt: 'Je hebt anderen raad gegeven. Kun je je eigen raad niet opvolgen? Waarom ga je hier niet beter mee om?' Het klinkt alsof hij dat zegt, maar misschien bedoelt hij het niet zo scherp. Misschien zegt hij alleen maar: 'Je hebt anderen goedgegaan, en nu krijg je zelf met ellende te maken en weet je uit eigen ervaring in wat voor ellende zij zaten.'

Daarin ligt de gedachte besloten dat iemand Job zou moeten komen troosten, en deze vrienden vonden misschien dat zij daarvoor gekomen waren. Toen Job andere mensen kende die in de problemen zaten, had hij hun raad gegeven. Nu is Job afgemat, nu lijdt Job, en deze mannen zijn gekomen om ook hem raad te geven. Ongetwijfeld bedoelen ze het heel goed. Ze denken echt dat als Job hun raad serieus neemt en zich bekeert, dat de oplossing zal zijn. Ze willen hem echt van zijn ellende verlost zien.

17

Goede raad die niet bij Jobs situatie past

Dit is in sommige situaties waarin je iemand raad geeft inderdaad de juiste aanpak. Soms zie je meteen dat de rampen in iemands huwelijk, in zijn financiën of in het leven van zijn kinderen het gevolg zijn van duidelijke fouten of morele misstappen die deze mensen hebben begaan. Je kunt zeggen: ‘Kijk, hier komt het probleem vandaan. Het is misschien niet wat je wilt horen, maar dit moet je veranderen. Hiervan moet je je bekeren. Je moet naar die persoon toe gaan en je excuses aanbieden. Je moet je vernederen.’

In sommige gevallen is dat de juiste raad. Het is de juiste raad wanneer het de juiste raad is. Met andere woorden, het is de juiste raad wanneer die overeenkomt met de werkelijkheid. Er zijn mensen die verkeerde dingen doen en daar slechte gevolgen van ondervinden. Elifaz wist dat. Job wist dat ook, en dat zegt hij ook. Hij zegt:

Ik heb ook een hart net als jullie, ik zwicht niet voor jullie; wie weet zulke dingen niet?

JOB 12:3

Maar hij zegt dat het hier niet van toepassing is.

Je probeert ieder ingewikkeld menselijk probleem in één categorie onder te brengen, in één hokje, en zegt: ‘Nu lijkt het leven me beheersbaar, want ik kan dingen begrijpen die niet te begrijpen zijn. Want dit past in dit hokje, of dat past in dat hokje. Nu heb ik alles netjes op een rijtje. Ik hoef me er geen zorgen over te maken dat er iets onverklaarbaars of angstaanjagends aan het leven is. Ik heb alles onder controle, want ik weet hoe het hele systeem werkt.’

Deze mannen komen met het idee dat ze Job gaan helpen, omdat ze weten wat het probleem is: hij is een zondaar. Dat is wat hij in vers 7 ter sprake brengt:

Job, luister nou eens, je bent een oude man. Je hebt veel meegemaakt. Je weet wat wij weten. Heb je ooit meegemaakt dat iemand die onschuldig was omkwam, of dat een eerlijk mens het leven werd ontnomen?

Hij moet bedoelen dat iemand op gewelddadige wijze of voortijdig uit het leven wordt weggerukt. Want iedereen kent rechtvaardige mensen die sterven, omdat iedereen sterft. Er lopen echter niet veel rechtvaardige mensen rond, dus misschien had niemand ooit een rechtvaardig mens zien sterven, omdat ze nog nooit een rechtvaardig mens hadden gezien. Misschien hadden ze de theorie dat een mens die werkelijk rechtvaardig was niet zou sterven, en dat je van iedereen die we kennen die ooit gestorven is, zou kunnen zeggen dat hij niet rechtvaardig was.

Maar hij zegt niet dat rechtvaardige mensen nooit sterven of nooit omkomen. Volgens mij zegt hij: 'Zoals jij nu midden in je leven aan het omkomen bent.' Job leefde hierna nog 140 jaar, dus hij was niet op hoge leeftijd. Vergeleken met ons was hij misschien oud, maar hij had nog steeds het grootste deel van zijn leven voor zich. Het leek erop dat hij midden in zijn dagen werd weggerukt en omkwam. Dat is volgens mij wat deze uitspraak inhoudt. Als je rechtvaardig bent, zul je niet voortijdig te gronde worden gericht. Natuurlijk zul je op een dag sterven. Dat is nu eenmaal het lot van alle mensen.

Maar hij gaat verder en zegt in vers 8:

Maar zoals ik gezien heb: zij die onrecht ploegen en moeite zaaien, oogsten dat ook.

JOB 4:8

Dit is werkelijk waar Elifaz zijn gezag aan ontleent. Bedenk dat je deze mannen niet kunt verwijten dat ze de Bijbel niet als gezag gebruikten. Ze hadden geen Bijbel. Toen dit verhaal zich afspeelde, was er nog geen enkel Bijbelboek geschreven. Ze hadden geen Bijbel. Ze moesten hun theologie baseren op waarnemingen, op oorzaak en gevolg, op logisch en filosofisch redeneren.

Bildad en Zofar beroepen zich op andere bronnen van gezag, maar Elifaz beroept zich voortdurend op ervaring: 'Ik heb dit gezien. Ik heb dit waargenomen.' Dat zegt hij hier in hoofdstuk 4, vers 8. Hij zegt het in hoofdstuk 5, vers 3:

Ik heb zelf een dwaas wortel zien schieten, maar meteen vervloekte ik zijn woning.

JOB 5:3

Daarna ging het bergafwaarts met hem.

18

Elifaz' geestverschijning en misleiding

Hij had zelfs nog iets anders gezien. Dit kon je bijna een goddelijke openbaring noemen. Er verscheen 's nachts een geest aan Elifaz. Dat is een interessant verhaal, hoewel veel mensen met wie ik heb gesproken 's nachts bezoek hebben gehad van geesten, meestal demonische geesten. Ik weet niet wat voor geest dit was. Wat hij zei, was niet noodzakelijk onwaar, maar het was ook niet noodzakelijk waar. Het hangt ervan af hoe je het opvat.

De woorden die deze geest midden in de nacht tegen hem zei, zouden woorden kunnen zijn die je verwacht aan te treffen in een van de Psalmen of in een van de andere gedeelten van de Bijbel die van God afkomstig zijn. Maar nogmaals, als hij deze openbaring verkeerd opvat en haar gebruikt om Job te veroordelen, dan wordt dit misleiding. Net zoals toen de duivel bij de boom van de kennis van goed en kwaad was en tegen Eva zei:

Toen zei de slang tegen de vrouw: U zult zeker niet sterven. Maar God weet dat, op de dag dat u daarvan eet, uw ogen geopend zullen worden en dat u als God zult zijn, goed en kwaad kennend.

GENESIS 3:4-5

Dat is waar. Dat gebeurde. Toen zij ervan at, werden haar ogen geopend, die van haar en haar man, en kenden ze goed en kwaad, precies zoals de duivel had gezegd. Hij vertelde de waarheid, maar hij vertelt de waarheid zonder alle feiten te noemen. In werkelijkheid werden ze door hun daad veroordeeld. Hij had niet vermeld dat dit zou gebeuren. Wat hun persoonlijke karakter betreft, gingen ze minder op God lijken. Hij had niet gezegd dat dit zou gebeuren. Hij vertelde hun een deel van de waarheid, maar soms kan een gedeeltelijke waarheid de doeltreffendste manier zijn om iemand te misleiden. Zo zei ook deze geest die tot Elifaz sprak iets wat in wezen waar leek te zijn. Maar het hangt ervan af wanneer dit werd gezegd. Ik vraag me af of deze geest tot Elifaz kwam toen hij over Jobs moeilijkheden had gehoord en nadacht over wat hij

tegen Job moest zeggen. Toen verscheen deze geest aan hem en gaf hem deze inzichten. Als dat zo was, dan was dit gewoon nog een van de manieren waarop de duivel hier ingreep om Job op de proef te stellen.

Dit moeten we begrijpen: alle lichamelijke problemen die Job overkwamen, waren het werk van de duivel. Dat weten we, omdat we zien dat God satan toestemming gaf, en satan uit de tegenwoordigheid van de Heere wegging en deze dingen deed. Er wordt ons niet uitdrukkelijk verteld dat de duivel in deze gesprekken ingreep, maar volgens mij hebben we alle reden om te geloven dat ook dit deel uitmaakte van de manier waarop de duivel Job op de proef stelde. Job bezweek niet onder druk van buitenaf, dus komt hij en brengt hij vrienden mee om hem vals te beschuldigen. Zo wil hij zijn verontwaardiging opwekken over het feit dat hij vals wordt beschuldigd, enzovoort. Het zou kunnen dat de duivel deze vrienden inspireerde, hoewel ze geen goede bedoelingen hadden.

Bedenk dat Petrus goede bedoelingen had toen hij tegen Jezus zei:

O nee, U moet niet naar het kruis gaan.

Jezus zei:

Maar Hij keerde Zich om en zei tegen Petrus: Ga weg achter Mij, satan! U bent een struikelblok voor Mij, want u bedenkt niet de dingen van God, maar die van de mensen.

MATTHEÛS 16:23

Petrus bedoelde er niets kwaads mee. Petrus was niet van plan de spreekbuis van satan te zijn, maar de duivel sprak op een slinkse manier door hem heen. Zo is het ook mogelijk dat de duivel deze mannen gebruikte om Job te ergeren en vals te beschuldigen. Deze geest zou dus zelfs een demonische geest kunnen zijn geweest die tot Elifaz kwam. Hij gaf hem iets wat de verklaring leek te zijn voor de rampen die zijn vriend Job zo kort geleden hadden getroffen. Misschien kwam het door deze openbaring dat Elifaz zo zeker van zijn zaak was: 'Ik weet het antwoord, Job. Het komt niet alleen voort uit mijn waarnemingen van hoe het er over het algemeen aan toegaat, hoewel ik dat mijn hele leven ook heb waargenomen.'

Elifaz was misschien de oudste van de drie. Dat is moeilijk te zeggen, maar het is mogelijk dat ze spraken in volgorde van leeftijd, zoals gebruikelijk zou zijn. De jongste zou gewoonlijk de oudere laten voorgaan, zoals Elihu deed. Hij liet hen allemaal voorgaan, omdat ze ouder waren dan hij. Elifaz was misschien de oudste man van de drie, en hij spreekt vanuit zijn ervaring, die ongetwijfeld uitgebreid was. Maar wat meer indruk maakt, is dat hij spreekt vanuit een openbaring, vanuit een geest. Maar die geest was misschien niet van God.

In wezen zegt de geest dingen die in de kern waar zijn:

Zou een sterveling rechtvaardig zijn tegenover God? Zou een man rein zijn voor zijn Maker?

JOB 4:17

[Vertalersnoot: De spreker leest hier in zijn Engelse vertaling ‘rechtvaardiger dan God’ en ‘reiner dan zijn Maker’. Zijn volgende uitleg berust op die vergelijking.]

19

God of Job schuldig verklaren

Wat Elifaz hier suggereert, is dus: Job, je kunt maar beter niet proberen te doen alsof je rechtvaardig bent. Want als je dat doet, probeer je jezelf rechtvaardiger te maken dan God, omdat God dit over je heeft gebracht. Als je zegt dat je het niet verdient, zeg je dat God iets onrechtvaardigs doet.

De filosofie en de theologie van deze mannen is dat je óf God óf Job moet veroordelen, omdat er hier een strijd is tussen God en Job. God heeft Job iets hardvochtigs aangedaan. Dat is niet rechtvaardig, tenzij Job ergens schuldig aan is. Dus moet je óf zeggen dat Job schuldig is, óf dat God schuldig is. De geest zei tegen Elifaz:

Is een mens rechtvaardiger dan God? Kan een sterfelijk mens rechtvaardiger zijn dan zijn maker?

Met andere woorden: natuurlijk niet, en daarom moet Job ongelijk hebben, want anders wordt God tot Degene gemaakt Die ongelijk heeft. Je kunt Jobs gerechtigheid niet boven die van God stellen.

In hoofdstuk 5 gaat Elifaz verder:

Roep maar — zal er iemand zijn die je antwoordt? En tot wie van de heiligen wil je je wenden? Want de toorn brengt de dwaas om, en de na-ijver doodt de onnozele.

JOB 5:1-2

Opnieuw beroept hij zich op zijn ervaring:

Ik heb zelf een dwaas wortel zien schieten, maar meteen vervloekte ik zijn woning. Zijn zonen zijn ver bij de redding vandaan; zij worden verbrijzeld in de poort, en er is niemand die redt. De hongerige eet zijn oogst op, die hij zelfs tussen de dorens vandaan haalt; een valstrik slokt hun vermogen op. Want verdriet komt niet uit het stof voort, en moeite komt niet op uit de aardbodem. Maar de mens wordt voor de moeite geboren, zoals vonken uit het vuur omhoogvliegen.

JOB 5:3-7

Wanneer hij zegt:

20

Elifaz verklaart alle lijden uit schuld

ellende komt niet uit het stof en problemen komen niet uit de grond bedoelt hij dat het niet zo is dat ellende uit het niets komt. Ze komt ergens vandaan. Er is een oorzaak. Ze komt niet zomaar op magische wijze uit de grond tevoorschijn. Ellende komt voort uit een reeks gebeurtenissen, eerdere gebeurtenissen. En natuurlijk suggereert hij daarmee dat die eerdere gebeurtenissen de wandaden zijn van degene die door ellende wordt getroffen. De eerdere wandaden van de man die door ellende wordt getroffen, dat is de bron van de ellende. Ze komt niet zomaar zonder reden uit het niets. Ze komt niet zomaar als onkruid uit de grond tevoorschijn.

Maar dan zegt hij in vers 7:

Een mens wordt geboren om ellende mee te maken, zo zeker als vonken omhoogvliegen.

De woorden worden als een vanzelfsprekendheid voorgesteld. Wanneer een vuur brandt, brandt het naar boven toe. De vonken vliegen omhoog, niet een andere kant op. In feite zegt hij dus dat vonken onvermijdelijk omhoogvliegen en dat de mens daarom onvermijdelijk tot moeite geboren is. Zo zeker als vonken in een vuur die kant opgaan, zo zeker komen ellende en moeite vanaf zijn geboorte over de mens. Nu klinkt deze erkenning bijna als een ontkenning van wat hij zojuist heeft gezegd. Hij lijkt haast enerzijds te zeggen dat ellende niet zomaar vanzelf uit de grond voortkomt. En vervolgens klinkt het alsof hij zegt dat dit wel zo is, net zoals vonken omhoogvliegen. Alle mensen worden tot ellende geboren, bijna alsof hij zegt dat het bij het leven hoort.

Maar volgens mij zegt hij dat het misschien waar is dat ellende voor alle mensen onvermijdelijk is en dat iedereen die ervaart. Het is iets universeels. Maar voor Elifaz betekent dit dat alle mensen ergens schuldig aan zijn. Mensen worden schuldig geboren, mensen worden slecht geboren, en daarom ondervinden ze lijden.

Dat is in feite het antwoord dat veel christenen geven op het probleem van het lijden. Als een ongelovige zegt: 'Als er een goede God is, waarom is er dan lijden?', luidt het antwoord dat christenen geven meestal: 'Mensen zijn niet goed, mensen zijn slecht, en daarom is lijden verdiend.'

Maar dat is niet het antwoord dat het boek Job onderschrijft. Want hoewel Job geen volmaakt mens is, wordt in dit geval nergens in het boek Job gesuggereerd dat Job krijgt wat hij verdient. Hij krijgt niet wat hij verdient. Dat is het hele punt. Dat is het hele verschil tussen de mening van de drie vrienden en Gods mening over Job. Dit is niet wat Job verdient.

En het feit dat alle mensen zondaars zijn en daarom allemaal verdienen te sterven, en misschien zelfs allemaal ellende verdienen — daar kan waarheid in zitten, maar het is niet van toepassing op dit specifieke geval. Het helpt niet om de vragen te beantwoorden waarmee Job zit: 'Waarom overkomt mij dit?'

21

Eerst luisteren, dan raad geven

Hij zegt:

Maar als ik jou was, zou ik God zoeken.

Overigens geven deze mannen raad die normaal gesproken heel goed zou zijn, als die maar van toepassing was. Als ze die maar niet zo star toepasten, alsof ze dingen over de situatie weten die ze niet weten. Voordat een raadgever raad geeft, hoort hij te luisteren naar degene die om raad vraagt. En hij hoort die persoon zo veel mogelijk te geloven, zodat hij de gegevens kan verzamelen die nodig zijn om goede raad te geven.

Ik weet niet of je ooit naar dokter Laura op de radio hebt geluisterd. Ik kan maar ongeveer drie minuten naar haar luisteren voordat ik naar een andere zender moet overschakelen. De reden is dat ze onaardig is. Ze heeft veel conservatieve ideeën, dus veel conservatieve mensen luisteren graag naar haar, omdat ze mensen heel rechtstreeks confronteert enzovoort. En als iemand iets verkeerd doet, laat ze die daar niet mee weggkomen.

Maar ze wacht niet eens af om erachter te komen of ze iets verkeerd doet. Zodra ze bellen, neemt ze aan dat ze ergens schuldig aan zijn. Ik heb bij haar nooit anders meegemaakt. Misschien heel zelden, misschien is er een uitzondering geweest. Maar ze is een heel bekende psycholoog op de radio die mensen bellen om advies. Ze is in het hele land te horen, en ze is waarschijnlijk de bekendste in dit land die dat doet.

Mensen bellen op en beginnen te vertellen wat het probleem is, en zij denkt dat ze het van voor tot achter doorgrondt. Ze geeft raad waarvoor ze zich uiteindelijk zou moeten schamen wanneer ze haar meer bijzonderheden vertellen. Want dan beseft ze: 'Oeps, ik nam bepaalde dingen aan die niet waar waren.' Ze geeft nooit toe dat ze het mis had. Ze heeft het vaak mis, en de reden dat ze het mis heeft, is dezelfde reden waarom de raadgever het mis heeft: ze heeft niet geluisterd. Ze heeft de persoon nog niet zijn verhaal laten vertellen. Ze trekt overhaast een conclusie, en zo zet je jezelf gewoon voor schut.

De Bijbel zegt in Spreuken:

Wie antwoordt voordat hij geluisterd heeft, het is hem tot dwaasheid en schande.

SPREUKEN 18:13

En dat is werkelijk wat de raadgevers in dit specifieke geval ook verkeerd hebben gedaan. Jobs raadgevers gedroegen zich beschamend. Ze bedoelden het goed, maar ze luisterden niet. Toen ze kwamen, dachten ze al dat ze het antwoord wisten. En als ze naar Job hadden geluisterd, zouden ze hebben gehoord: 'O, maar dit is anders. Dit past niet in mijn denkkader.'

Maar ze wilden niets horen. Ze wilden praten. Ze wilden laten blijken hoeveel ze dachten te weten. En hier gingen ze de fout in. De raad klinkt goed, en voor bepaalde omstandigheden zou die goed zijn. Alleen sloeg die in Jobs omstandigheden nergens op.

22

Elifaz belooft herstel bij terugkeer naar God

Dus zegt hij in vers 8:

Maar ik zou zelf God zoeken, en mijn woord tot God richten.

JOB 5:8

Zie, welzalig is de sterveling die door God gestraft wordt; verwerp daarom de bestraffing van de Almachtige niet. Want Hij doet smart aan én Hij verbindt; Hij verwondt én Zijn handen genezen. In zes benauwdheden zal Hij je redden, en in zeven zal het kwaad je niet treffen. In de honger verlost Hij je van de dood, en in de oorlog van het geweld van het zwaard. Voor de gesel van de tong zul je verborgen zijn, en je zult niet bevreesd zijn voor de verwoesting, als die komt. Om de verwoesting en om de honger zul je lachen, en voor de wilde dieren van de aarde zul je niet bevreesd zijn. Want je hebt een verbond met de stenen van het veld, en je hebt vrede met de wilde dieren van de aarde. Je zult ondervinden dat je tent in vrede is; je zult zorgen voor je woning, en daarin niet falen. Je zult ondervinden dat je nageslacht talrijk is, en je nakomelingschap als het gewas van de aarde. Je zult in hoge ouderdom in het graf komen, zoals een korenhoop op zijn tijd binnengehaald wordt. Zie dit, wij hebben het onderzocht, zo is het; en jij, luister ernaar en weet het voor jezelf.

JOB 5:17-27

Met andere woorden, dit zijn dingen die we allemaal uit onze waarnemingen hebben afgeleid. We zijn het hier allemaal over eens. Dit kun je niet betwisten. Wat dan? Dat als jij het met God in orde maakt, het met jou ook in orde zal komen. Dat je jouw zaak aan God moet voorleggen.

Elifaz zegt in vers 9 iets wat helemaal waar is:

Hij doet grote dingen, die niemand kan doorgronden; wonderen, die niet te tellen zijn.

JOB 5:9

Maar Elifaz beseft niet dat wat God in het geval van Job deed, ook ondoorgrondelijk was. Elifaz had nederig genoeg moeten zijn om te weten dat God soms dingen doet die we niet kunnen verklaren, die niet passen binnen onze geordende

filosofische aannames.

23

Gods tucht en bescherming verkeerd toegepast

Hij zegt inderdaad in vers 17:

Gelukkig ben je als God je terechtwijst, en:

Wijs de terechtwijzing van de Almachtige niet af.

Datzelfde advies krijgen we in Spreuken en in Hebreëen en op andere plaatsen. Dit is waar, maar het is hier niet van toepassing. God was Job in dit geval niet aan het corrigeren. Job had niet iets verkeerd gedaan dat gecorrigeerd moest worden of waarvoor hij getuchtigd moest worden.

Vanaf vers 19 tot aan het einde heeft hij het erover dat je, als je goed doet, uit alle moeilijkheden verlost zult worden. Je zult nooit in een oorlog sterven. Je zult geen honger lijden tijdens een hongersnood. Niets zal je te gronde richten. De dieren van het veld zullen in vrede met je leven. Dat is niet altijd waar, maar deze man begon hier echt op dreef te komen.

Hun punt was in wezen dat hoe tevredener God met je is, hoe minder rampen je kunnen treffen. En als je God volkomen behaagt, dan kan je niets overkomen. Zelfs de dieren van het veld zullen je met rust laten. Zelfs de leeuwen zullen je geen kwaad doen. Er zal hongersnood komen, maar jij zult er niet door getroffen worden.

Er zijn gevallen in de Bijbel waarin dat inderdaad zo was. Daniël werd voor de leeuwen bewaard. Izak werd welvarend gemaakt en had volop voedsel tijdens de hongersnood in zijn land. Er zijn zeker gevallen waarin God op die manier voor mensen ingrijpt. Maar om daar een regel van te maken en te zeggen dat dit zal gelden voor iedereen die God behaagt — hoe zit het dan met die martelaren die in de arena's door leeuwen werden opgegeten? Waren zij onrechtvaardig omdat de leeuwen niet hun vrienden waren?

Het is duidelijk dat deze man veel te ver gaat, en misschien weet hij dat zelf ook wel. Misschien gebruikt hij overdrijving. Het is poëzie. Maar het punt dat hij maakt, is dat het niet goed met je gaat en dat je het daarom met God in orde moet maken. En dat zal natuurlijk de aanname van al zijn raadgevers zijn. Job gaat daarop antwoorden, en zijn andere raadgevers zullen aan het woord komen.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Job 1:21
- Job 2:9
- Job 2:10
- Job 1:22
- Job 1:8
- Job 1:9-10
- Psalmen 37
- Psalmen 37:25
- Spreuken 12:24
- Spreuken 10:4
- 2 Timotheüs 1:10
- Job 1:11
- Filippenzen 4:11-12
- Filippenzen 4:11-13
- Job 6:12
- Job 3:1
- Job 3:8
- Job 3:11
- Job 3:11-13
- Job 3:14
- Job 3:15-17
- Job 3:18-21
- Job 3:22-26
- Job 2:3
- Job 4:1-21

- Job 22:7-9
- Job 12:3
- Job 4:8
- Job 5:3
- Genesis 3:4-5
- Mattheüs 16:23
- Job 4:17
- Job 5:1-2
- Job 5:3-7
- Spreuken 18:13
- Job 5:8
- Job 5:17-27
- Job 5:9

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.